

KULTURHISTORIE

Torsten Gunnarsson: *Nordic Landscape Painting in the Nineteenth Century*. (Yale University Press, 1998). 293 s., 40 £.

Der er op igennem 1990'erne udkommet en lind strøm af bøger og udstillingskataloger om nordisk kunst i 1800-tallet. Især den sidste del af århundredet har været i fokus. Dels på grund af spektakulære udstillinger og køb og salg af nordisk kunst, dels fordi det nordiske maleri her udvikler en særart, der ikke længere er hverken osteria-hygge-elig efterplapren eller salon-imitationer fra Paris. Torsten Gunnarssons bog, som bygger på en højt berømmet doktordisputats om nordisk friluftsmaleri i første halvdel af 1800-tallet, kan ses som en opsummering af denne interesse. Om end en ganske traditionel sådan.

Bogens store fortjeneste er dens fællesnordiske synsvinkel. Forfatteren udviser et imponerende kendskab til alle de nordiske landes kunsthistorie i 1800-tallet og bevæger sig uhindret rundt i de nordiske landes kunstlandskaber (dog Island undtaget). Der er i den forbindelse adskillige fine små pointer. Fx vedrørende Karl 15., der selv var en glimrende maler: idet han ikke kunne døje Bismarck, anbefalede han de svenske Düsseldorfmalere at vende sig til Paris. Det er ligeledes velgørende at læse, at finlænderen Berndt Lindholm får en langt mere central placering i det nordiske 1800-tals-maleri end normalt. Det samme gælder Alfred Wahlberg, der ellers i svensk kunsthistorie ofte behandles stedmoderligt som en uinteressant overgangsfigur mellem Düsseldorfskolen og realismen. Her betones det tværtom, at det er denne overgangssituation, der gør ham interessant. Det samme gælder Hans Gude i Norge. Dette greb

er et af bogens originale. Vi er – selv om bogen overordnet er lagt kronologisk an – fri af stivbenede kunsthistoriske periodiseringsspændetrøjer.

Men så omvendt: Det kan undre, at Carl Wilhelmsson – med det måske mest pointilistiske maleri overhovedet i Norden – kun nævnes en passant, medens englænderen Finch, der ganske vist øvede en stor indflydelse en kort periode i Finland, fremhæves. Wilhelmssons vellykkede besvær med at kombinere fransk impressionisme og bohuslänsk schartauisme er ellers ikke uinteressant.

På den anden side hæfter man sig ved en række klargørende påpegninger af, at dansk kunst er svær at indplacere i en samlet nordisk profil. Biedermeierkulturen har også inden for kunsten spillet langt større rolle i Danmark end i Norden i øvrigt. Guldaldermaleriet siges – og det er nok rigtigt – at dominere helt frem til Laurids Andersen Ring og Hammershøi, og den særegne elegiske tone, der er så markant i Norden i 1890'erne, påpeges det med rette, har Danmark mere sjælelig end landskabelig andel i. Det er ligeledes interessant at mærke sig, at Strindberg langthen var mere nationalt sindet, både i sin kunstkritik og i sit eget maleri, end mange af sine samtidige svenske kolleger.

Vægtigst er bogen i sit største og mest velunderbyggede afsnit: om det nordiske maleri i 1890'erne, hvor dette bliver europæisk særegent. Her får vi god besked om, hvorledes det nordiske landskabsmaleri knyttes intimt til nationaliseringsbestrebelseerne i Norge og Finland. Her er det ikke længere alene fjeld- og fjord-Norge, som portrætteres. Sigtes bredes ud. Det samme sker i bogen. Nu drejer det sig ikke udelukkende om det rent maleriske, hvor tonevægten

ellers har været lagt på blandt andet påvisning af indflydelse fra japansk træskærerkunst i Paris. Det er velgørende, at også samfundsperspektivet øges. Til gengæld får vi kun ringe besked om, hvorfor Richard Bergh i Sverige lancerer slagordet om, at de svenske malere i alt for lang tid har været franske og i for lav grad svenske. Det lyder unægteligt som en blanding af Mazzini i Italien og A.I. Arwidsson i Finland, men nærmere berøres emnet ikke. Den danske hedetradition, som Nørregaard Nielsen forjæstfuldt har belyst, er heller ikke omtalt. Sammenlagt: man er nærved og næsten; men også i dette tilfælde lader det manden på hesten i fred.

Bogen er pragtfuldt udstyret. Med en overflod af farveillustrationer, der desuden i langt højere grad, end man normalt ser, er yderst præcis i gengivelserne af originalerne. Her er mildest talt ikke sparet. Alligevel er bogen generelt en skuffelse. Kunsthistorisk føjes der ikke meget nyt til – på trods af forfatterens indsigtfulde overvejelser vedrørende ikke mindst plein air-maleri, synsvinkel- og beskæringsstrategier, hvor han tydeligvis er på hjemmebane.

For en historiker er der også langt mellem umiddelbart relevante snapse. Trods en grundig behandling af især J.C. Dahls bidrag til den norske nationalisme i 1830- og 1840-årene skal vi helt frem til det nordiske nationalromantiske maleri i

den oscarianske periode op mod 1900-tallet, før man for alvor lærer nyt. Men også her er der tale om en vis tilbageholdenhed fra forfatterens side. Både i henseende til konstruktion og essens. Alt for ofte bliver præciseringen af det særegent nordiske – også i malerisk henseende – ved antydningen: at man her tilsyneladende er mere optaget af materie og stoflighed end lys og farvespil. Det er et synspunkt, man ofte har set fremført, fx af Lars Börjesson og Asger Jorn. Har det noget på sig – eller er det led i en særlig nordisk selvprofilering? Det må underkastes en nærmere prøve.

Trods de nævnte kritikpunkter er værket væsentligt. Det er nytteløst at give sig af med nordisk nationalisme i 1800-tallet, hvis man kun har kendskab til de nationale byggeklodser, der er af rent politisk art. De kulturelle iscenesættelser i form af fx musik og malerkunst – med deres eget liv – må også ind i billedet, helst i et komparativt perspektiv. Det kommer de i Torsten Gunnarssons bog, om end uden nye nuancer.

Bogen er forsynet med et stort noteapparat og en udvalgt bibliografi, ordnet efter kunstnernavn. Her får både kunsthistorikere og historikere et nyttigt arbejdsredskab i hænde – ved siden af en utroligt smuk bog. At der også er et detaljeret indeks bagest, forhøjer yderligere bogens læseværdi.

Niels Kayser Nielsen

HÅNDBØGER OG HJÆLPEVIDENSKABER

Martin Larsen og Birgit Nüchel Thomsen (red.): *Rigsarkivet og Hjælpe-midlerne til dets Benyttelse*, IV, 3. bd.: Private institutioners arkiver. (Rigsarkivet, 1999). 279 s., 200 kr.

Rigsarkivets serie med arkivoversigter, der samtidig indeholder råd om søgeteknikker og administrative forhold, har været til stor gavn for forskningen. Seneste skud på stammen er en oversigt over bestanden af private institutionsar-